

Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада ДФ 70.895.096 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, прийняла рішення про присудження **Салазському Олександр Степановичу** ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право на підставі прилюдного захисту дисертації – **«Зловживання правом як поведінка учасника цивільних відносин».**

«04» серпня 2026 року.

САЛАЗСЬКИЙ Олександр Степанович 1984 року народження, громадянин України. Освіта вища: у 2005–2006 роках навчався у Харківському національному університеті внутрішніх справ, де здобув освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста за спеціальністю «Правознавство»..

З 2014 року й донині здійснює професійну діяльність на посаді керуючого партнера Адвокатського об'єднання «Бона Фідес».

Аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Дисертацію виконано у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький.

Наукові керівники:

КУЛІНІЧ Ольга Олексіївна, докторка юридичних наук, доцентка, начальниця департаменту «Академія інтелектуальної власності» ДО «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій».

БІЛОУСОВ Юрій Валерійович, кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри приватного Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

За темою дисертації та відповідно до її змісту опубліковано 6 наукових статті у журналах і збірниках, що входять до переліку фахових наукових видань України, чотири доповіді на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях:

1. Салазський О. С. Зловживання правом як підстава визнання правочину недійсним. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2021. № 54. С. 29–33.

2. Салазський О. С. Огляд практики застосування ст. 13 Цивільного кодексу України Верховним Судом. *Юридичний бюлетень*. 2021. № 23. С. 95-104.

3. Салазський О. С. Зловживання правом: прикладний аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 134–137

4. Кулініч О. О., Салазський О. С. Недосконалість правового регулювання як передумова для зловживання (на прикладі інформаційних правовідносин). *Право України*. 2022. № 9. С. 73–85.

5. Салазський О. Доктрина *venire contra factum proprium* з позиції *de lege lata* та *de lege ferenda* в практиці Верховного Суду. *Право України*. 2025. № 8. С. 118–151

6. Салазський О. С. Проблемні питання у застосуванні частини 3 статті 13 Цивільного кодексу України у разі вирішення спорів про зловживання цивільними правами. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2022. № 1 (45). С. 207–210

7. Салазський О. С. Щодо питання визначення змісту правовідносин. *Актуальні проблеми юридичної науки* : зб. тез Міжнар. наук. конф. «Вісімнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 25 жовт. 2019 р.). Хмельницький : Хмельниц. ун-т упр. та права ім. Леоніда Юзькова, 2019. С. 296–299.

8. Салазський О. С. Поняття «зловживання правом» у практиці Європейського суду з прав людини. *Інтелектуальна власність та право на шляху до сталого розвитку України* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 квіт. 2019 р.). Київ : ФОП Кандиба Т. П., 2019. С. 155–158.

9. Салазський О. Зловживання правом: принцип чи конкретний правовий припис (постановка проблеми). *Інноваційний розвиток у XXI столітті: технічні, правові та економічні аспекти* : матеріали Міжнар. наук.-практ. вебконф. (м. Київ, 26 лип. 2019 р.). Люблін : Ін-т наук.-дослідн. ЛПНТ, 2019. С. 78–81.

10. Салазський О. С. Нові джерела (форми) права в практиці Верховного Суду (на прикладі інституту зловживання правом). *Імплементация міжнародних стандартів у цивільне та господарське судочинство України* : зб. матеріалів Шостого наук.-практ. круглого столу, м. Київ, 15 черв. 2023 р. Київ : НДІ приват. права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2023. С. 86–90

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

Рецензентка – СЕРДЕЧНА Ірина Леонідівна, кандидатка юридичних наук, доцентка, професорка кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Дискусійною видається позиція автора (с. 119-120), відповідно до якої застосування приватноправових наслідків зловживання суб'єктивним цивільним правом за загальним правилом потребує встановлення шкоди, завданої правам або охоронюваним законом інтересам іншої особи. Автор фактично надає шкоді значення обов'язкової ознаки конструкції зловживання правом. Такий підхід є дискусійним, оскільки в сучасній судовій практиці зловживання правом нерідко констатується і за відсутності вже заподіяної шкоди, якщо встановлено очевидну недобросовісність поведінки та використання права всупереч його призначенню.

2. Автор зробив висновок, що категорія зловживання правом не охоплюється поняттям «зміст правочину» у розумінні ч. 1 ст. 203 ЦК України, а тому сама по собі не може бути підставою для визнання правочину недійсним (с. 153-158, 164). Такий підхід є логічно аргументованим, однак залишається дискусійним з огляду на сформовану практику Верховного Суду щодо фраздаторних правочинів, у якій положення ст. 13 ЦК України застосовуються

у системному зв'язку із загальними засадами цивільного законодавства. Тому ця теза потребує додаткового обґрунтування.

3. Науковий інтерес викликає запропонована автором нова редакція статті 13 ЦК України, однак окремі законодавчі пропозиції потребують додаткової аргументації. Насамперед це стосується використання категорії «явно несправедливий результат», зміст якої має оціночний характер і потребує подальшої нормативної конкретизації та визначення чітких критеріїв її застосування, що сприятиме забезпеченню однакової правозастосовної практики (с. 165, 214)».

Офіційна опонентка – БИЧКОВА Світлана Сергіївна, докторка юридичних наук, професорка, головна наукова співробітниця відділу приватного права та процесу Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1) Автор відзначає, що ним запропоновано догматико-політичну модель зловживання суб'єктивним цивільним правом. Проте подальше уточнення щодо того, в якому контексті розглядається зловживання правом, не розкриває сутності цієї моделі. У зв'язку з цим потребує деталізації, що саме дисертант має на увазі під категорією «догматико-політична модель» і що ним закладено в зміст такої моделі.

2) О. С. Салазський виокремлює «нормативні ознаки інших форм зловживання правом у розумінні ч. 3 ст. 13 ЦК України». Проте із наведених ознак (здійснення особою належного їй суб'єктивного цивільного права; недобросовісність поведінки; завдання шкоди іншій особі; здійснення права всупереч меті його надання) не простежуються особливості таких «інших форм», адже ці ознаки, за логікою автора, притаманні будь-якій формі зловживання правом.

3) В цілому можна погодитися з дисертантом, що кваліфікація поведінки як зловживання суб'єктивним цивільним правом «потребує встановлення шкоди, завданої правам або охоронюваним законом інтересам іншої особи», зважаючи на підстави для притягнення особи до цивільно-правової відповідальності. Проте хотілося б почути думку О. С. Салазського щодо можливості запровадження превентивних заходів зловживання суб'єктивним цивільним правом.

4) Автор розмежовує зловживання суб'єктивним цивільним правом та зловживання процесуальними правами. Однак пред'явлення завідомо безпідставного позову, оскарження рішення, яке не підлягає оскарженню, штучне об'єднання позовних вимог, укладення мирової угоди на шкоду третім особам та інші подібні дії дисертант пов'язує із зловживанням суб'єктивним цивільним правом, підсумовуючи, що «подібні дії радше свідчать про недобросовісне використання процесуальних або інших правових можливостей». Законодавець такі дії охоплює поняттям «зловживання процесуальними правами». Тому потребує додаткової аргументації необхідність авторського уточнення, що ці дії «радше свідчать» про

недобросовісне використання «процесуальних» або «інших правових можливостей», а також розкриття авторського бачення у відповідному контексті «інших правових можливостей».

5) Виокремлюючи дві форми зловживання правом, О. С. Салазський підкреслює: друга форма (недобросовісне здійснення суб'єктивного цивільного права з метою реалізації його змісту, коли особа усвідомлює шкідливі наслідки для іншої особи, але не надає цьому належного значення) має застосовуватися лише у виняткових випадках, коли результат здійснення суб'єктивного цивільного права є кричущо несумісним зі справедливістю. По-перше, словосполучення «кричущенесумісний зі справедливістю» є оцінним поняттям, що нормативно незакріплене. Використання подібних категорій на законодавчому рівні призводить до неоднакового застосування норм права у правозастосовній практиці. По-друге, при такому підході виявляється нелогічність позиції автора, оскільки при завданні шкоди недобросовісним здійсненням суб'єктивного цивільного права іншій особі є підстави для притягнення порушника до цивільно-правової відповідальності. І для цього потрібно встановлювати склад правопорушення, а не виявляти суб'єктивний погляд на кричущість несумісності із справедливістю».

Офіційний опонент – ГАЛКЕВИЧ Сергій Вікторович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри приватного права кафедри цивільно-правових дисциплін Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Виступ позитивний із зауваженнями:

«По-перше, автор обґрунтовано виходить із того, що зловживання правом не може ототожнюватися з будь-якою недобросовісною поведінкою учасника цивільних відносин. Водночас у роботі варто було б чіткіше визначити, який саме критерій дозволяє кваліфікувати поведінку не просто як недобросовісну, а саме як зловживання суб'єктивним цивільним правом. У цьому контексті потребує додаткового пояснення, що має вирішальне значення для такої кваліфікації: сам факт здійснення належного особі права, спрямованість поведінки всупереч призначенню права, усвідомлення можливих наслідків, завдання шкоди іншій особі чи сукупність цих ознак.

По-друге, дискусійною є запропонована автором друга форма зловживання правом, яка пов'язується з недобросовісним здійсненням права для досягнення власного правового результату з усвідомленням шкоди для іншої особи. Такий підхід є цікавим, оскільки не зводить зловживання правом лише до шикани.

Водночас саме ця форма потребує чіткішого окреслення кваліфікаційних критеріїв. У цивільному обороті особа зазвичай діє у власному інтересі, а реалізація її права може бути не вигідною для іншого учасника відносин. Тому доцільно було б докладніше пояснити, за яких умов реалізація власного інтересу в межах належного особі суб'єктивного права перестає бути допустимим здійсненням права і набуває ознак його зловживання.

По-третє, певного уточнення потребує співвідношення обізнаності особи про можливі наслідки своєї поведінки, мети здійснення суб'єктивного права та

шкоди, яка завдається іншій особі. Автор слушно пов'язує зловживання правом зі знанням або можливістю знання особою юридично значущих обставин, прав інших осіб та можливих шкідливих наслідків власної поведінки. Водночас у роботі варто було б чіткіше показати, як саме ці елементи співвідносяться між собою при кваліфікації поведінки як зловживання правом: чи мають вони самостійне значення, чи утворюють єдину сукупність ознак, що дозволяє відмежувати зловживання правом від допустимого здійснення суб'єктивного цивільного права».

Офіційна опонентка – ЮШКЕВИЧ Олена Геннадіївна, кандидатка юридичних наук, доцентка, професорка кафедри теорії та історії держави та права Харківського національного університету внутрішніх справ. Виступ позитивний із зауваженнями:

«Певну дискусію викликає змістове наповнення підрозділу 1.1 «Методологічні засади дослідження зловживання правом у площинах догми та політики цивільного права» (с. 23-33). Попри його назву, значний обсяг матеріалу присвячено загальній характеристиці інституту зловживання правом, аналізу принципу верховенства права, сучасних доктринальних підходів та окремих аспектів судової практики. У зв'язку з цим доцільно було б більш ґрунтовно розкрити методологічний інструментарій дослідження, конкретизувати співвідношення догми цивільного права та політики цивільного права як методологічних засад дослідження, а також показати, яким чином зазначені підходи послідовно застосовано під час аналізу інституту зловживання правом.

У роботі ґрунтовно досліджено категорію добросовісності як один із ключових елементів конструкції зловживання суб'єктивним цивільним правом. Разом із тим дискусійним залишається питання співвідношення заборони зловживання правом із такими загальними засадами цивільного законодавства, як справедливість, добросовісність і розумність, закріпленими у пункті 6 частини першої статті 3 Цивільного кодексу України. Хоча основну увагу автор закономірно приділив категорії добросовісності, дослідження взаємозв'язку всіх трьох взаємопов'язаних оціночних категорій могло б поглибити запропоновану авторську концепцію та сприяти більш повному розкриттю критеріїв кваліфікації зловживання суб'єктивним цивільним правом.

У роботі використано окремі положення зарубіжної доктрини (зокрема доктрину *venire contra factum proprium*, Принципи, визначення і модельні правила європейського приватного права (DCFR), окремі зарубіжні наукові джерела), однак вони залучені переважно для ілюстрації окремих положень або аналізу їх сприйняття Верховним Судом України (с. 133-135). На думку опонента, більш повне використання порівняльно-правового методу шляхом безпосереднього аналізу доктрини *abus de droit* у правопорядках Франції, Німеччини, Швейцарії та інших держав континентальної правової сім'ї дозволило б глибше обґрунтувати авторську концепцію та посилити аргументацію запропонованих напрямів удосконалення цивільного законодавства України.

Окремі фрагменти дисертації характеризуються надмірною щільністю викладу матеріалу. На низці сторінок текст подано суцільними масивами без належного абзацного структурування, що дещо ускладнює його сприйняття. На думку опонента, більш чітке композиційне членування тексту сприяло б кращій візуалізації авторської аргументації та полегшило б сприйняття окремих теоретичних положень».

Голова ради – КОСТЯШКІН Іван Олександрович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри трудового, земельного та господарського права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Виступ позитивний із зауваженням:

«Разом із тим висновок про те, що договірне секундарне право є складовою права власності, може бути предметом подальшої дискусії. На мій погляд, тут важливо враховувати, чи виникає така можливість безпосередньо із закону, чи лише з умов конкретного договору. Проте сама постановка проблеми та спосіб її аналізу заслуговують на позитивну оцінку».

Результати голосування:

«За» 5 членів ради,
«Проти» **НЕМАЄ**.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує **САЛАЗСЬКОМУ Олександр Степановичу** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 70.895.096

Іван КОСТЯШКІН